كەپپىگە ئۈچ قېتىم زىيارەت

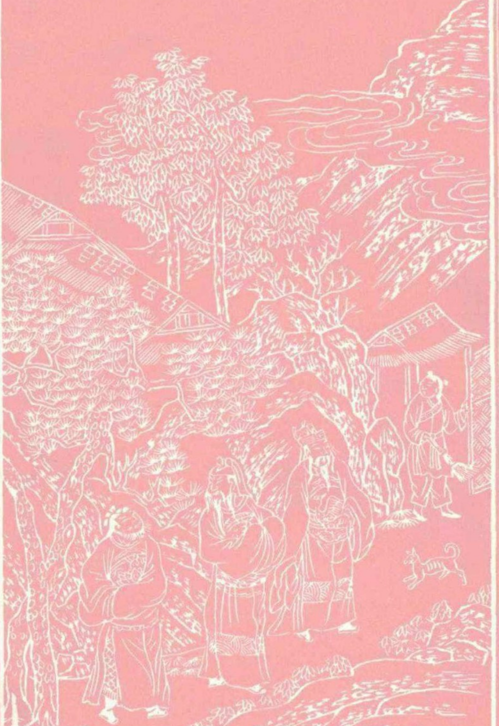

مىللەتلەر نەشرىياتى
بېيجىڭ

كەپىگە ئۈچ قېتىم زىيارەت

بۇ قىسسىدىن رىۋايەت ئاڭلاڭ. ليۇبى سوغا-سالام تەييارلاپ جۇگېلياڭ بىلەن كۆرۈشۈش ئۈچۈن لۇڭجۇڭغا جاب-دۇپ تۇراتتى، بىرسى كىرىپ:

—ئىشىك ئالدىدا كۆلا كېيگەن، كەڭ بەلۋاق باغلىغان ۋەلى سۈپەت بىر كىشى ئۇزلىرىنى يوقلاپ كەپتۇ،—دەپ تۇيۇقسىز خەۋەر قىلىپ قالدى.

ليۇبى «جۇگېلياڭ كېلىپ قالغان بولمىغىدى؟» دەپ، كىيىملىرىنى رۇسلاپ ئالدىغا چىقىپ قارىسا، سىماخۇي ئىكەن.

ليۇبى ناھايىتى خۇرسەن بولۇپ ئۇنى مېھمان خانىغا باش-لاپ كىرىپ، توردىن ئورۇن بەردى:

—كېيىنىلىرى ئۇزلىرىدىن ئايرىلغاندىن بۇيان ھەربىي خىزمەت بىلەن ئالدىراپ قېلىپ، زىيارەتلىرىگە بارالمىدىم، بۈگۈن ئۇزلىرىنىڭ قەدەم تەشرىپ قىلغانلىقلىرىغا ناھايىتى خۇرسەن بولدۇم.

—شۇي يۈەنجىنى مەشەدە دەپ ئاڭلاپ، كۆرۈشكىلى كېلىۋىدىم،—دېدى سىماخۇي.

— يېقىندا ساۋساق ئۇنىڭ ئانىسىنى قاماپ قويغان ئىكەن. ئانىسى بىراۋدىن ئالدىراش خەت ئېۋەتىپ، ئۇنى شۇيەرگە چاقىرتىپ ئېلىپ كەتتى.

— ئۇنداق بولسا، ساۋساقنىڭ دائىم چۇشۇپتۇ. مەن ئەزەلدىنلا شۇيۈەنجۈنىڭ ئانىسى ناھايىتى پەزىلەتلىك ئايال دەپ ئاڭلىغان ئىدىم، ھازىر ساۋساق ئۇنى قاماپ قويغان بولسىمۇ، لېكىن ئۇ ھەرگىز بالىسىنى چاقىرتمايدۇ. ئۇ خەت چوقۇم ساختا، شۇيۈەنجۈ بارمىسا، ئۇنىڭ ئانىسى ھايات قالاتتى؛ ئەمدى ئۇ كەتكەن بولسا، ئانىسى ھايات قالمايدۇ.

ليۇبېي بۇ سۆزنى ئاڭلاپ ھەيران بولۇپ، سەۋەبىنى سورىدى.

سىماخۇي:

— شۇيۈەنجۈنىڭ ئانىسى ناھايىتى جەسۇر ئايال. ئۇ بالىسى بىلەن كورۇشۇشكە نامۇس قىلىدۇ — دېدى.

— شۇيۈەنجۈ مېنىڭمۇ ئالدىدا نەنياڭلىق جۇگېلياڭنى غايىبانە تونۇشتۇردى. جۇگېلياڭ زادى قانداغراق ئادەم؟ — دەپ سورىدى ليۇبېي:

— شۇيۈەنجۈ كېتىشنى ئىختىيار قىلغان بولسا، ئوز يولىغا كېتىۋەمەي، يەنە نېمىشكە ئۇ ئادەمنى چىشلەپ تارتىپ زۇرلىگەندۇ؟ — دېدى سىماخۇي كۈلۈپ.

— تەخسىر، نىمە ئۇچۇن مۇنداق دەيدىلا؟

— جۇگېلياڭ بولغىلىق سوي جۇپىڭ، يىڭچۇە نىلىك شى گۇاڭيۇەن، رۇنەنلىك مىڭ گۇڭۋي ۋە شۇي يۇەنجۈلەر بىلەن يېقىن دوست. بۇ تورت كىشى ئۆزلىرى شۇغۇللانغان پەنلەرگە ناھايىتى پۇختا ئادەملەر، ئۇلارنىڭ ئىچىدە يالغۇز جۇگېلياڭلا كارامەت قابىلىيەتلىك ئادەم، ئۇ ھېمىشە تىزىنى تۇتۇپ ئولتۇرۇپ، تورتۇيلەنگە «ھەر قايسىڭلارنى مۇپەتتىشلىك، ۋالىيلىق خىزمەتلىرىگە قويسا بولىدۇ» دەيتتى. ئۇلار جۇگېلياڭنىڭ ئۆز مۇددىئاسىنىڭ نىمە ئىكەنلىگىنى سورىسا، جۇگېلياڭ كۈلۈپ قوياتتى، لېكىن جاۋاپ بەرمەيتتى. بۇ ھېمىشە ئۆزىنى گۇەنجۇڭ، لويىلار[1] بىلەن سېلىشتۇراتتى. ئۇنىڭ قابىلىيىتى ھەقىقەتەن چەكسىز.

— يىڭچۇەندە نىمىشكە شۇنداق قابىل ئادەملەر تولا؟ — دېدى ليۇبى. ئوتتۇرىدا يىڭگۇي ناملىق بىر مۇنەججىم بولغان

[1] گۇەنجۇڭ — جۇنچيۇ دەۋرىدە چى بەگلىگىنىڭ مەشھۇر سىياسەتچىسى، ئۇ، چى بەگلىگىنىڭ بېگى چى خۇەنگۇڭغا ياردەملىشىپ، ھەر خىل كىچىك فېئودال بەگلىكلەرنى توققۇز قېتىم بىرلەشتۇرۇپ، ئۆزدەۋرىدە كۈچلۈك دولەت قۇرغان. لويى — جەنگو دەۋرىدە يەن بەگلىگىنىڭ باش قوماندانى، ئۇ جۇجاۋ خەن،ۋى، يەن بەگلىرىنىڭ بىرلەشكەن ھەربىي كۈچلىرىگە يېتەكچىلىك قىلىپ، چى بەگلىگىگە ھۇجۇم قىلغان ۋە چى ئارمىيىسىنى تارمار كەلتۇرگەن.

ئىكەن. ئۇ «يۇلدۇزلار يىگچۈەن ئۈستىگە توپلۇشۇپ قاپتۇ، شۇنىڭغا قارىغاندا بۇ يەردە قابىل ئادەملەر كوپ بولسا كېرەك» دېگەن ئىكەن، — دېدى سىماخۇي.

بىر چەتتە تۇرغان گۈەنيۈي ① سوزگە ئارىلاشتى:

— بىلىشىمچە، گۈەنجۇڭ، لويىلار چۇنچيۇ - جەنگو دەۋ-رىدە ئۆتكەن ئاتاغلىق كىشىلەر، ئۇلارنىڭ قىلغان خىزمەتلىرى جاھانغا مەشھۇر، جۇگېلياڭ ئوزىنى شۇلارغا تەڭلەشتۇرگەن بولسا، ئوزىنى تولىمۇ ئاشۇرۇۋەتكەن بولمىسۇن؟

سىماخۇي كۈلدى:

— مېنىڭچە، ئۇلارغا تەڭلەشتۇرسە مۇۋاپىق بولمايدۇ، باشقا ئىككى كىشىگە تەڭلەشتۇرۇش مۇمكىن.

— قايسى ئىككى كىشى؟ — دەپ سورىدى گۈەنيۈي.

— ئۇنىڭ بىرسى 800 ژىل دەۋر سۇرگەن جۇخاندانلىقى-نى تىكلىگەن جياڭزىيا؛ يەنە بىرسى 400 ژىل دەۋر سۇرگەن خەن خاندانلىقىنى گۈللەندۇرگەن جاڭزىفاڭ.

بۇ سوزنى ئاڭلاپ، ھەممەيلەن ھەيران قالدى.

سىماخۇي پەلەمپەيدىن چۈشۈپ قايتماقچى بولدى، ليۇبى شۇنچە تۇتسىمۇ ئۇنىمىدى.

---

① گۈەنيۈي — بىز ئۇيغۇلار ئارىسىدا گاڭگوڭ دېگەن نام بىلەن تونۇلغان قەھرىمان.

سىماخۇي ئىشكتىن چىقىپ، ئاسمانغا قاراپ، قاقاخلاپ كۈلۈپ:

—جۇگېلياڭ ئۇز ئىگىسىنى تاپتى، لېكىن ۋاخىت ـ سائىتىنى تاپالمىدى؛ شۇنىڭغا ئېچىنىمەن!—دەپ، بىردەمدىلا كۆزدىن غايىپ بولدى.

ليۇبىمۇ قايىل بولۇپ:

—ھەقىقەتەن غايىپ ئەۋلىيا ئىكەن!—دېدى.

ليۇبى ئەرتىسى گۇەنيۇي، جاڭفېي ۋە باشقىلار بىلەن لۇڭجۇڭغا قاراپ ماڭدى. تاغ باغرىدىكى ئېتىزدا كەتمەن تۇتۇپ ئىشلەۋاتقان كىشىلەر ژىراقتىن كورۇنۇپ تۇراتتى، ئۇلارنىڭ ئېيتقان غەزەللىرىمۇ ئاڭلىنىپ تۇراتتى:

گويا گۇمبەز ئۇستۇمدە ئاسمان،
زېمىن شاخمات تاختىسى سىمان.
كىشىلەر ئايرىپ ئىرقۇ ـ نىسەت،
توگىمەس غاۋغا، تالىشىپ شەۋكەت.
سەلتەنەت ئەھلى سۇرسە راھەت،
خارلار ئۇستىدە ئوينار زۇلمەت.
نەنياڭ دەرۋىشى بولۇپ بىغەم،
كېچە يۇ ـ كۇندۇز ئۇيقۇغا يەم.

ليۇبى غەزەلنى ئاڭلاپ، دەرھال ئاتنى توختۇتۇپ، دېخانلاردىن بىرسىنى قىچقىرىۋالدى:

—بۇ غەزەلنى كىم ئېيتقان؟

—جوگىبلياڭ ھەزرەت ئېيتقان.

—جوگىبلياڭ ھەزرەت نەدە تۇرۇدۇ؟

—مۇشۇ تاغنىڭ جەنۇبىدا بىر دوڭلىك بار. بۇ دوڭلىك ۋولوڭگاڭ دەپ ئاتىلىدۇ. دوڭنىڭ ئالدىدىكى شالاڭ ئورمانلىق ئىچىدىكى كەپىنىڭ ئۆزى شۇ.

ليۇبى دىخانغا رەخمەت ئېيتىپ، ئېتىنى قامچىلاپ، ئالغا ماڭدى. بىر نەچچە چاقىرىم يول ماڭغاندىن كېيىن، بىر دوڭلۇك كورۇندى. بۇ يەر ھەقىقەتەن گوزەل مەنىزىرىلىك جاي ئىدى.

ليۇبى قومۇشتىن ياسالغان كەپىنىڭ ھويلىسى ئالدىغا كېلىپ، ئاتتىن چۈشۈپ، دەرۋازىنى قاقتى. شۇئاندا بىر كىچىك بالا چىقتى. ليۇبى

—مەن خەن پادىشالىقىنىڭ سول قوماندانى، يى چىڭنىڭ تىڭخۇسى① يۈيچۈنىڭ باشلىقى خانزادە ليۇبى بولىمەن جوگىبلياڭ ھەزرەت بىلەن كورۇشكىلى كەلدىم.—دېدى.

—بۇنچىۋالا ئىسىملارنى تۇتۇۋالالمايدىكەنمەن،—دېدى ھېلىقى كىچىك بالا.

—ليۇبى زىيارەت قىلىپ كەپتۇ دېسەڭلا بولىدۇ.

---

① تىڭخۇ—فېئودال بەگلىك ئۇنۋانلىرىنىڭ بىرسى.

—ھەزرىتىم بۇگۈن ئەتىسگەن تاش-قىرىغا چىقىپ كەتكەن.
—نەگە كەتكەندۇ؟
—تۇرۇدىغان يېرىنىڭ تايىنى يوق. نەگە كەتكەنلىكىنى بىلمەيمەن.
—قاچانراق قايتىپ كېلەر؟
—قاچان قايتىپ كېلىشى مەلۇم ئەمەس. گاھىدا 4 — 5 كۈندە، گاھىدا ئون نەچچە كۈندە قايتىپ كېلىدۇ.
بۇ سۆزنى ئاڭلاپ، ليۇبى خېلىلا مەيۇسلەندى.
جاڭفې:
—ئۇچرۇشالمىغاندىن كېيىن، قايتىپ كېتەيلى،—دېدى.
—بىر ئاز كۈتەيلى،—دېدى ليۇبى.
گۇەن گۇيمۇ:
—ھازىرچە قايتايلى، كېيىن ئادەم ئەۋەتىپ، خەۋەر ئېلىپ باقارمىز،—دېدى.
ليۇبى بۇ سوزگە ماقۇل كەلدى ۋە ھېلىقى كىچىك بالىغا:
—ھەزرىتىم قايتىپ كەلگەندە، ليۇبى زىيارەت قىلىپ كەپتىكەن دېگىن.—دەپ تاپىلىدى.
بۇلار ئاتلىرىغا مىنىشىپ، بىر نەچچە چاقىرىم يول ماڭغاندىن كېيىن، ئاتلىرىنى توختۇتۇپ، ئارقىسىغا بۇرۇلۇپ، لۇڭجۇڭنىڭ مەنزىرىسىنى تاماشا قىلىشتى. دەرۋەقە، بۇ يەردىكى تاغلار

ئانچە ئېگىز بولمىسىمۇ چىرايلىق ئىدى؛ سۇيى چوڭقۇر بول-
مىسىمۇ سۇزۇك ئىدى؛ سايىنىڭ زېمىنى كەڭ بولمىسىمۇ تۇز-
تەكشى ئىدى؛ ئورمان دەرەخلىرى چوڭ بولمىسىمۇ باراقسان-
لاپ كەتكەن ئىدى؛ ئۇ يەردە يايراپ ژۇرگەن جان - جانىۋار-
لارغا، گىرەلىشىپ كەتكەن دەل - دەرەخلەرگە قاراپ كوز
تويمايتتى.

دەل شۇ چاغدا، قەددى - قامىتى كېلىشكەن، ئۇلۇق
سۇپەت، دەرۋىشلەرچە رۇمال ئورىۋالغان، ئۇستىگە قارا
يەكتەك كىيگەن، قولىغا ئىرغاي ياغىچىدىن ھاسسا تاياق
تۇتقان بىر كىشى كورۇندى. ئۇ بىر چىغىر يول بىلەن يېتىپ
كەلدى. ليۇبى «جۇگېلياڭ ھەزرەت مۇشۇ كىشى بولسا كېر-
رەك» دەپ، دەرھال ئاتتىن چۇشۇپ، ئالدىغا بېرىپ سالام
بەردى ۋە:

—جۇگېلياڭ ھەزرەت ئۇزلىرىمىكى؟—دەپ سورىدى.

ئۇ كىشى:

—قۇماندان جاناپلىرى، ئۇزلىرى كىم بولىلا؟ — دەپ
سورىدى.

—مەن ليۇبى بولىمەن.

—مەن جۇگېلياڭ ئەمەس. ئۇنىڭ بۇرادىرى، بولىڭلىق
سۇي جۇپىڭ دېگەن كىشىمەن.

—ئۇلۇق نامىلىرىنى خېلى بۇرۇن ئاڭلىغان ئىدىم. بۈگۈن بەختىمگە يارىشا، دىدارلىشىپ قالدۇق. قېنى، ئىلتىپات قىلسىلا، داق يەر بولسىمۇ ئولتۇرايلى. ئۆزلىرىدىن بىر كەلىمە سۆز سورىۋالاي.

ئىككىيلەن دەرەخلىق ئوتتۇردىسىدىكى تاشتا بىر-بىرىگە قاراپ ئولتۇردى. گۈەن يۈي بىلەن جاڭفى ياندا ئۆرە تۇردى.

—قۇماندان جاناپلىرى، جۇگېلىياڭنى ئىستەپ قاپلىغۇ؟— دەپ سوردى سۈي جۈپىڭ.

ھازىر جاھان مالىمانلىشىپ كەتتى، تەرەپ-تەرەپتە يېغىلىق بولۇۋاتىدۇ. جۇگېلىياڭ بىلەن كورۇشۇپ، ئەلنى تىنجاقىتىش يوللىرىنى سورىماقچىمەن.

—جاناپلىرىنىڭ يېغىلىقنى بېسىقتۇرۇمەن دېگەن نىيەتلىرى خالىس نىيەت ئىكەن. ئەمما قېدىمدىن تارتىپ، جاھاننىڭ ئۇزۇن زامانلارغىچە تىپچ تۇرغىنى يوق. خەن خاندانلىقىنىڭ پادىشاسى لىيۇباڭ ژىلاننى ئولتۇرۇپ، ① زالىم چىڭ خاندان-

① خەن خاندانلىقىنىڭ پادىشاسىنى لىيۇباڭ قوزغىلاڭ كوتۇرۇشتىن ئىلگىرى ئون نەچچە باتۇر بىلەن بىر كۈنى تۈندە فۇكشىزەي دېگەن يەرگە كەلگەندە يولنى توساپ ياتقان بىر ژىلانغا ئۇچراپ، ئۇنى قىلىچ بىلەن چېپىپ تاشلىغان ئىكەنمىش، كېيىن باشقا بىر كىشى شۇ يەرگە كەلگەندە، ژىغلاپ ئولتۇرغان بىر موماينى ئۇچرۇتۇپتۇ ۋە ئۇنىڭدىن ژىغىنىڭ سەۋەۋىنى سورىسا، ئۇ: «ئوغلۇم ئاق پادىشا ئىدى، ئۇ ژىلان

لمغننى يوقاتقاندىن تارتىپ، يېغىلىق بېسقىپ قالغان ئىدى ۋە ئەي پىنك زامانىسىغىچە جاھان 200 ژىل تېچ تۇرغان ئىدى. لېكىن ۋاڭماڭ② خائىنلىق قىلغاندىن تارتىپ ، يەنە يېغىلىق باشلاندى. كېيىن گۇاڭئۇ پادىشاسى باش كوتۇرۇپ، ئۇز ھاكىمىيىتىنى تىكلىگەندىن كېيىن، جاھان يەنە تېچلاندى. بۇنىڭغا 200 ژىل بولدى، خەلق شۇندىن بۇيان تېچ؛ شۇڭا ھازىر يەنە تەرەپ-تەرەپتە يېغىلىق بولۇۋاتىدۇ. تېچلىق، پاراكەندىچىلىك كۇپۇيۇۋاتقان ھازىرقى پەيىتتە، ئۇنى بېسىقتۇرۇشقا ئالدىراش مۇمكىن ئەمەس. جاناپلىرىنىڭ جۇگىبلياڭۋاستىسى بىلەن ئالەمنى ئوڭلايمەن دەپ قىلغان ئەجىرلىرى زايە كېتىپ قالارمىكى. «تەغدىرگە تەن بەرسەڭ راھەت كورۇسەن، تەن بەرمىسەڭ مۇشكۇلچىلىكتە قالىسەن»؛ «پىشانەگە پۇتۇلگەننى كور، تەقدىرگە تەن بەر» دېگەن سوزلەرنى ئاڭلىمىغانمىدىلا؟

ۋلۇپ يولنى توساپ ياتسا، قىزىل پادىشا ئۇلتۇرۇۋەتتى» دەپتۇ: كىشىلەر بۇ موماينى ئەپسانە سوزلەۋاتىدۇ دەپ، ئۇراي دېسە، ئۇ بىر دەمدىلا غايىپ بولۇپ كېتىپتىمىش.

② ۋاڭماڭ — غەربىي خەن خاندانلىقىنىڭ ئاخىرقى ژىللىرىدا ئوتكەن ۋەزىر. ئۇ پادىشانىڭ ئورنىنى تارتىۋېلىپ، ئوزىنى پادىشا دەپ ئېلان قىلغان، دولىتىگە شىن دولىتى دەپ نام قويغان.

—جاناپلىرى ھەقىقەتەن كارامەت سوز قىلدىلا، لېكىن كېمىنىلىرى خەن پادىشاسىنىڭ ئەۋلادى؛ خەن خاندانلىغى-نىڭ قۇدرىتىنى تىكلىشىم لازىم. بۇ ئىشنى پىشانە بىلەن تەقدىرگە ئىتتىرىپ قويغىلى بولماس.
—مەندەك دەرۋىشلەر جاھان ئىشى توغرىسىدا گەپ-سوز قىلىشقا يارىمايمىز. ئۇزلىرىنىڭ سوراپ قالغانلىقلىرى ئۇچۇن، بىھۇدە بولسىمۇ سوزلەپ قالدىم.
—سوزلەپ بەرگەنلىكلىرىگە رەخمەت. جۇگېلياڭنىڭ قاياققا كەتكەنلىگىنى بىلەلەملىكى؟
—مەنمۇ كورۇشمەكچى ئىدىم، قاياققا كەتكەنلىگىنى بىلەلمەي تۇرۇمەن.
—جاناپلىرى بىزنىڭ ناھىيىگە بىللە بارسىلا قانداق؟
—رەخمەت. كېمىنىلىرى بىكار ژۇرۇپ ئادەتلىنىپ قالغان. شان-شەۋكەت بىلەن خوشۇم يوق. باشقا بىر كۇن كورۇ-شەرمىز، خەير. —دەپ، سۇيجۇپىڭ چوكقۇر تازىم قىلىپ، ئوز يولىغا كەتتى.
ليۇبى، گۇەن يۇي، جاڭفېلار ئاتقا مىنىپ مېڭىشتى.
—جۇگېلياڭنى تاپالماي، بۇ ئەخمەق سوپىغا يولۇقۇپ، بىر مۇنچە قۇرۇق پاراڭ بىلەن ئاۋارە بولغىنىمىز قىزىق گەپ بولدى، —دېدى جاڭفې

ــــ بۇمۇ ھەقىقىي دەرۋىش ئىكەن، ــــ دەپ قويدى ليۇبى.

ئۇچۇيلەن شىنىيگە قايتىپ كەلدى. بىر نەچچە كۈن ئۆتـ
كەندىن كېيىن، ليۇبى يەنە جۇگېلياڭنى يوقلاپ تۇرۇپ ئادەم
ئېۋەتتى. خەۋەرچى «جۇگېلياڭ قايتىپ كەپتۇ» دەپ ئۇچۇر
ئېلىپ كەلگەندىن كېيىن، ليۇبى ئات توقۇشقا بۇيرىدى.

ــــ بىر سەرالىقنى ئىزدەپ، ئۆزلىگىز پىرىشنىڭ نىمە ھاجىتى
بار؟ ــــ دېدى جاڭفى، ــــ كىشى ئېۋەتىپ چاقىرتىپلا كېلەيلى.

ــــ مىگزىنىڭ «دانىشمەنىنى زىيارەت قىلماقچى بولساڭ،
ئۇنىڭ ئۆز يولى بىلەن ئىش تۇتمىساڭ، ئۇنى ئۆيگە تەكلىپ
قىلمەن دەپ، ئىشىگىنى تاقىۋالغاندەك بولۇسەن» دېگەن
سوزىنى ئاڭلىمىغانمىدىڭ؟ جۇگېلياڭ زامانىمىزنىڭ ئۇلۇق
دانىشمىنى. ئۇنى چاقىرتىپ كېلىش توغرى كېلەمدۇ؟ ــــ دەپ
كايىدى ليۇبى.

ليۇبى دەرھال ئېتىغا مىنىپ، ئىككىنچى قېتىم يەنە جۇگېـ
لياڭ ھوزۇرىغا قاراپ ماڭدى. گۇەنيۈي، جاڭفىلارمۇ ئاتلىنىپ
بىللە ماڭدى.

قىش ۋاختى، ھاۋا ناھايىتى سوغۇق ئىدى. قارا بۇلۇتلار
ئاسماننى قاپلاپ كەتكەن ئىدى. بۇلار بىر نەچچە چاقىرىم
يول ژۈرگەندىن كېيىن، بىردىنلا قارلارنى ئۇچۇرۇپ، قاتـ
تىق بوران چىقىپ كەتتى. تاغلار خۇددى سەدەپتىن قۇرۇلـ

غاندەك، دەل ـ دەرەخلەر خۇددى كۆمۈش بىلەن زىننەتلەنـ
گەندەك كۆرۈنەتتى.

—قاتتىق سوغۇق بولۇپ قالدى، مۇنداق سوغۇقتا كىشىلەر ئورۇشمۇ قىلمايدۇ، شۇنداق تۇرۇغلۇق مەنىچىمتى
تەگمەيدىغان ئادەمنى ئىستەپ نىمە قىلارمىز؟ شىنىبىگە
قايتىپ ئۆزىمىزنى شامالدىن دالدىغا ئالساق ياخشى بولارمىكى،
—دىدى جاڭفى.

—مەن جۇگېلياڭغا ئۆز ئىخلاسىمنى بىلدۈرەي دەۋاتىمەن.
سوغۇقتىن قورۇققان بولساڭلار، سىلەر قايتىۋېرىڭلار.

—ئۆلۈمدىن قورقمىغان يەردە سوغۇقتىن قورقامدۇق؟
بىراق ئۆزلىرىنى بىھۇدە ئاۋارىگەرچىلىك تارتىپ قالمىسۇن
دەيمەن.

—گەپنى ئاز قىلىپ، مېڭىۋېرىڭلار.

سەراغا يېقىن بارغاندا، يول بويىدىكى قاۋاقخاندىن غەـ
زەل ئاۋازى ئاڭلاندى. ليۇبېئ ئاتنى توختۇتۇپ قۇلاق سالدى:

هەي ئىسىت!... ئالالماپسەن شانۇ ـ شەۋكەت،
يېتەلمەي باھارغا، چېكىپسەن ھەسرەت.
قارا! شەرق دەرۋىشى جاڭزىياغا،
ئەگىشىپتۇ زۇرتنى تاشلاپ، ۋىنۋاڭغا.
كۆرمىدىڭمۇ سەن جاڭزىيا تۆپەيلى،

يېقىن بىرلەشكەن سەككىز يۇز بەگلىكنى؟
كورمىدىڭمۇ يە سەن، ئاق بېلىقنىڭ،
بەگلەر بىلەن مۇڭجىڭغا بارغىنىنى ①؟
مۇدىكى قانلىق جەڭلەردە دائىم،
شوھرەت قازانغىنىن جاڭزىيانىڭ.
شۇ يەردە ئالغان شەرەپ-شانىنى،
بىلمىدىڭمۇ سەن، مۇشەۋۋەر نامىنى.
كورمىدىڭمۇيە، گاۋياگلىق مەيخونى ②
تەرك قىلىپ تاشلاپ ئۇز كەپىسىنى،
ئىزدەپ بېرىپ ئۇ، قاڭشارلىق بەگنى ③
ماڭتاڭدا ئۇنىڭغا قول بەرگىنىنى؟
كورمىدىڭمۇ سەن، قايىل قىلغىنىنى
ئاقىلانە سوزلىرىگە ليۇباڭنى؟
چىخېنىنىڭ يەتمىش ئىككى شەھرىنى،
دانىشمەنلىك بىلەن قولغا ئالغىنىنى،
قىلدى ئۇلار بۇ كارامەت ئىشلارنى
دۇچ كەلگەچكە ئالىجاناپ خاقانلار؛

---

① بىر نەچچە بەگلەر كېيىن بىلەن كېتىۋاتقاندا، ئاق بېلىق كېيىنكە سەكرەپ چىققان ئىكەن.

② خەن زامانىسىدىكى مەشھۇر ۋائىز، مەسلىھەتچى لىيىچى.

③ بۇ، يەردە ليۇباڭنى ئېيتماقچى. چۇنكى ئۇ، قاڭشارلىق ئادەم ئىدى.

ئەمدى ئىدە بىراسۇن دەيسىز زەڭ قويۇپ،
قەھرىمانىنى تونۇيدىغان ئوغلانلار؟!

بۇ غەزەل تۈگىگەندىن كېيىن، يەنە بىرسى جوزىنى چېكىپ تۇرۇپ، غەزەل ئېيتتى:

خاقانىمىز تىغ بىلەن ئالدى ئالەمنى،
تورت يۈز ژىل سۈرۈپ دەۋران تېنجىتتى ئەلنى.
لېكىن خوەن-لەن دەۋرىدە چىقىپ بۇززۇقلار،
زۇلمەت تۇمانلىرى باستى ئالەمنى.
كوردى ئەل غايىپتىن زاۋال يەلگىنى—
قارا ژىلان ۋە سېھىرلىك چايانىنى.
سەلتەنەت تەختىنى قىلىپ ۋەيرانە،
ئاپەتكە ئىتتەردى يەرۇ-جاھانىنى.
خائىنلار كوتەردى زۇلۇم قامچىسىن
كوپەيدى قاراقچىلار، قاپلىدى ھەريانىنى.
زېرىكسەك مەيخانىدا ئىچىمىز بىز مەي.
قوررۇقلا چاۋاك چالىمىز ئورۇپ ئالقانىنى.
ئەگەر تىلىسەڭ ئوزەڭگە ئاساينىشلىق،
ئىزدىمە ھەرگىز قۇرۇق ئابروينى-نامنى.

ئىككويلەن غەزەلنى ئېيتىپ بولغاندىن كېيىن، چاۋاك چېلىپ كۈلۈشتى.

—جۇگېلياڭ مۇشۇلارنىڭ ئارىسىدا بارمىكىن؟—دەپ، ليۇبى ئاتتىن چۈشۈپ، مەيخانىغا كىردى. مەيخانىدا ئىككويلەن

بىر جوزىدا بىر ـ بىرىگە مەي تۇتۇشۇپ ئولتۇراتتى. توردە ئولتۇرغان كىشىنىڭ يۈزى ئاق، ساقاللىرى ئۇزۇن ئىدى، تۆۋەندە ئولتۇرغان كىشىنىڭ قەددى ـ قامىتى غەلىتى كۆرۈنەتتى.

ليۇبى ئۇلارغا تازىم قىلدى:

ـــ قايسىلىرى جۇگېلياڭ بولىلا؟

ـــ ئۇزلىرى كىم بولىلا؟ ـــ دېدى ئۇزۇن ساقاللىق كىشى ـــ جۇگېلياڭنى ئىزدەپ نىمە ئىشلىرى بار ئىدى؟

ـــ مەن ليۇبى بولىمەن. ئالەمنى تىنجاقىتىش ۋە خەلقنى خاتىرجەم قىلىش يوللىرى توغرىسىدا مەسلىھەت سوراش ئۈچۈن كۆرۈشمەكچىدىم.

ـــ جۇگېلياڭ بۇيەردە يوق. لېكىن بىز ئۇنىڭ بۇرادەرلىرى. مەن بولسام يىڭجۇلۇق شى گۇاڭيۇەن بولىمەن. بۇ كىشى بولسا، رۇنەنلىك مىڭ گۇڭۋي. ـــ دېدى ئۇزۇن ساقاللىق كىشى.

ـــ ھە، مەن سىلەرنىڭ تەئرىپىڭلارنى كوپ ئاڭلىغان ئىدىم. سىلەر بىلەن تەسادىپىي ئۇچرىشىپ قالغانلىقىمغا خۇرسەنمەن. ھازىر بىزدە تەييارئات بار، ئىلتىپات قىلىشسىلا، جۇگېلياڭ ھوزۇرىغا بىللە بېرىپ، شۇ يەردە پاراڭلىشايلى.

ـــ بىزسەرا ئادەملىرى. دولەتنى باشقۇرۇش، خەلقنى خاتىرجەم قىلىش مەسىلىلىرى توغرىسىدا مەلۇماتىمىز. مالال

بولمىسىلا، ئۇزلىرى بىرىپ كىلىشسىلە.— دىدى شى گۇاڭيۇەن.

ليۇبى ئۇ ئىككۇيلەن بىلەن خەيىرلىشىپ، ئىتتىغا مىنىپ، جۇگبىلياڭ سەراسىغا قاراپ ماڭدى. جۇگبىلياڭنىڭ كەيپسى ئالدىغا كىلىپ، ئاتتىن چۈشۈپ، دەرۋازىنى قاقتى ۋە هويلىدىن چىققان بالىدىن:

—هەزرەت بۈگۈن ئويىدە بارمۇ؟—دەپ سورىدى.

—هازىر ئويىدە كىتاپ ئوقۇپ ئولتۇرۇدۇ.—دىدى بالا.

ليۇبى خوشال بولۇپ، بالىنىڭ كەينىدىن ئىچكىرىگە قاراپ ماڭدى. ئوتتۇرا ئىشىككە كەلگەندە ئىشىكنىڭ ئىككى تەرىپىدە مۇنداق چوڭ يىزىقنى كوردى: «تۇرمۇشتا قانائەتچانلىق پارلاق ئىرادىنىڭ ئىپادىسى، ئوزىنى تۇتۇۋىلىش ژىراق مەخسەتكە يىتىشنىڭ ئاساسى». ليۇبى بۇ يىزىقنى ئوقۇپ تۇراتتى، ئوي ئىچىدىن شىئىر ئىيتقان ئاۋاز ئاڭلاندى، شۇنىڭ بىلەن ليۇبى ئىشىك يىنىدا تۇرۇپ قارىدى. ئويىدە بىر ياش بالا ئوچاق يىنىدا تىزىنى تۇتۇپ شىئىر ئىيتىۋاتاتتى:

ئۇچار ئىدى سۇمرۇغ ئاسمان-پەلەككە،
قونماس ئىدى بىراق، توغراقتىن بولەككە.
تۇرار ئىدى چەتتە قامەتلىك ۋىگىت،
ئەگەشمەيتتى ياخشى ئەردىن بولەككە.
تىنماي ئىشلەر ئىدى، ئىشىغا ئەيلەپ زوق،

كەپىدىن بولەككە ئۇنىڭ مەيلى يوق.
ئوقۇر كىتاپ، زېرىكسە سازىنى چالار،
ياخشى كۆندىن بولەككە ئۇ ئەمەس ئىنتىزار.

شېېر ئېيتىلىپ بولغاندىن كېيىن، ليۇبى ئويگە كىرىپ سالام بەردى:

— ئۇزۇندىن بۇيان جاناپلىرى بىلەن كورۇشۇشنى ئارزۇ قىلاتتىم. بۇچاقىقىچە نەسىپ بولمىدى. شۇي يۈەنجى ئوزلىرىنىڭ تەربىيىنى قىلىپ بەرگەن سىدى. زىيارەتلىرى ئۇچۇن بۇنىدىن بىر نەچچە كۈن ئىلگىرى ھوزۇرلىرىغا كېلىپ، مۇلاقات بولالماي قايتتىم. بۇگۈن يەنە قار- بورانغا قاردماستىن كەلدىم. دىدارلىرىغا مۇشەررەپ بولغۇنۇم ئۇچۇن چەكسىز خۇرسەنمەن.

— ئوزلىرى ليۇبى ئوخشىمامىلا، ئاكام بىلەن كورۇشكىلى كەلدىمۇ؟ — دېدى ھېلىقى ژىگىت دەرھال جاۋاپ سالام بېرىپ.

— ئوزلىرى جۇگېلياڭ ئەمەس ئوخشىمامىلا؟ — دېدى ليۇبى ھەيران بولۇپ.

— مەن جۇگېلياڭنىڭ ئىنىسى جۇگېجۈن بولۇمەن. بىز ئاكا- ئۇكا ئۇچ كىشى. چوڭ ئاكام جۇگېجىنىڭ ھازىر جياڭدۇڭدا سۈن جۇگمۇنىڭ يېنىدا ئىشلەيدۇ، جۇگېلياڭ بولسا

مېنىڭ ئىككىنچى ،ئاكام بولىدۇ.

— ئىككىنچى ئاكىلىرى ھازىر نويدە بارمۇ؟

— ئۇ تۇنوگۈن سۈي جۇپىڭ بىلەن ۋەدىلىشىپ، تاماشاغا چىقىپ كەتكەن.

— قەيەرگە كەتكەندۇر؟

— قىيىققا چۇشۇپ كوللەردە ئۈزۈپ ژۈرگەن بولۇشىمۇ مۇمكىن؛ ياكى تاغلاردا دەرۋىشلەر بىلەن كورۇشكىلى كەتكەن بولۇشىمۇ مۇمكىن؛ ياكى يېزىلارغا ئىلپەتلىرىنى ئىستەپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن—ياكى سازچالغىلى، شاخمەت ئوينىغىلى بىرەرغا كەتكەن بولۇشىمۇ مۇمكىن. ئۇنىڭ كەتكەن يېرى نامەلۇم.

— ئىككى قېتىم كېلىپ، دائىشمەنگە يولۇقالمىدىم. ھەققەتەن تەلەيسىز ئىكەنمەن!

— بىر ئاز ئولتۇرۇپ، چاي ئىچىپ كەتسىلە.

— ھەزرەت نويدە بولمىغاندىن كېيىن، قايتىپ كېتەيلى.—دېدى جاڭفى.

— ئاتايىن كېلىپ، گەپ - سوزسىز قايتساق بولماس—دەپ، لىيۇبى جۇگېجۇندىن سورىدى،—ئاكىلىرىنى ھەربىي ئىشلاردا ناھايىتى مەلۇماتلىق، بۇ ساھەدىكى كىتابلارنى كوپ ئوقۇيدۇ دەپ ئاڭلايمەن. خەۋەرلىرى بارمۇ؟

— ياق، ماڭا نامەلۇم.

— بۇنىڭدىن سوراپ نىمە قىلماقچىسىز؟ — دېدى جاڭفى. — بوران قاتتىق چىقىۋاتىدۇ. پاتراق قايتايلى.
— بىر ئازچىم تۇر. — دەپ ليۇبى سوزدىن توستى.
— ئاكام ئۆيدە يوق، ھەر قايسىلىرىنى ئۆزۈن كۈتتۈرۈپ قويۇشقا ئاجىزلىق قىلىمەن، باشقا بىر كۈنى ھوزۇرلىرىغا بارارمىز. — دېدى جۇگېجۈن.
— ئۇلارنى بىسەرەمجان قىلماي. بىر نەچچە كۈندىن كېيىن يەنە كېلىمەن. قەغەز، قەلەم بېرىپ تۇرسىلا، ئىخلاسىمنى بىلدۈرۈپ، ئاكىلىرىغا بىر پارچە خەت يېزىپ قالدۇرسام، — دېدى ليۇبى.
— جۇگېجۈن ئىچكىرىسىدىن قەلەم، قەغەز، سىيا ئېلىپ چىقتى. ليۇبى مۇزلاپ قالغان دۈۋەتنىڭ ئاغزىنى ھوداپ، بىچىپ، قەغەزنى يېيىپ خەت يازدى:
«شوھرەتلىرىگە ئۇزۇن ۋاختىلاردىن بۇيان قىزىقىمەن، ھوزۇرلىرىغا ئىككى نوۋەت كېلىپ، ئۇچرىشالماي ناھايىتى مەيۈسلەندىم!.
كېمىنىلىرى خەن پادىشاسىنىڭ ئەۋلادى؛ مەن بۇ ئابروي ۋە نامنى بىھۇدە كوتۇرۇپ ژۈرۈۋاتىمەن. ھوكۇمەتنىڭ زەيىپلەشكەنلىگىنى، قانۇن - ئىنتىزاملارنىڭ بۇزۇلغانلىقىنى، باسمىچىلارنىڭ ئەلنى پاراكەندە قىلىۋاتقانلىقىنى، قارانىيەتلەر-

نىڭ ياخشى كىشىلەرنى بوزەك قىلدۇاتقانلىغىنى كورۇپ، ژۇرۇ-
گۇم يېرىلغىدەك بولدى. پادىشالىق-قا يولەك بولۇشنى ئارزۇ
قىلسامۇ، لېكىن دولەتنى ئىدارە قىلىش ساھەسىدە چارىسىز-
لىنىپ تۇرماقتىمەن. شۇنىڭ ئۇچۇن جاناپلىرىنىڭ شەپقىتىگە
سىنىنزارمەن. جاڭ زىياغا ئوخشاش ئۇرۇق قابىلىيەتلىرىنى،
جاڭزىفاڭغا ئوخشاش قەھرىمانلىقلىرىنى ئالەمنىڭ بەختى
سائادىتى ئۇچۇن ئايىماسلىقلىرىنى ئۇمىت قىلىمەن.
روزا ۋە غۇسلىدىن كېيىن يەنە ئوزلىرى بىلەن ئۇچرۇشۇپ،
مەسلىھەتلىرىنى ئاڭلايمەن. خەيىر ۋە سالام».
ليۇبى خەتنى يېزىپ بولغاندىن كېيىن، جۇگېجۇنگە تاپ-
شۇرۇپ بېرىپ، خەيىرلەشتى. جۇگېجۇن بۇلارنى ئۇزۇتۇپ
چىققاندا، ليۇبى قايتا-قايتا مىننەتدارلىق بىلدۇردى.
ليۇبى ئاتقا مىنىپ، يولغا چىقاي دەپ تۇراتتى، بىردىنلا
بىر كىچىك بالا قاشا سىرتىدا تۇرۇپ، قوللىرىنى ئوينۇتۇپ
ۋاقىرىدى:
—قېرى ھەزرىتىم كەلدى!
ليۇبى كىچىك كوۋرۇكنىڭ غەربىدە بىر كىشىنى كوردى.
ئۇ كىشى قۇلاقچىسىنى چوكۇرۇپ كېيگەن، تۇلكە جۇۋىغا ئو-
رانغان ھالدا ئىشەككە مىنىپ كېلىۋاتاتتى. ئۇنىڭ ئارقىسىدا
قارا چاپان كېيگەن بىر كىچىك بالا مەي ئېلىنغان بىر قاپاق-

نى كوتۈرۈپ كېلىۋاتاتتى. ئۇكىشى ئىشـەك بىلەن قارنى كېـ
چىپ، كۈۋرۈكنى ئايلىنىپ ماڭدى ۋە شېئىر بىيىتتى:

تۈن بويى ھۆۋلاپ چىقتى بوران،
بۆلۈت بىلەن قاپلاندى جاھان.
ئۇچقۇنداپ قارباستى يەرۇ ـ زېمىننى،
بۇ زۇرتقا كېيگۈزۈپ يېڭى كىيىمنى.
سۈردۈممەن شۇندا ساماۋى خىيال،
«كوكتە بېلىقلار جېگدە ئېھتىمال...»
توزاڭدەك باسقان كوكنىڭ يۈزىنى،
ئەسلىتەر ئىلدى ـ قار بېلىق پوستىنى.
ئىشەكنى مىنىپ كېتىپ بارىمەن،
ئەتراپقا غەمكىن نەزەر سالىمەن.
سولغان بىر ئامۆت تۇرار شۆمشۈيۈپ،
سېزىلدى ئىچىم بۇ ھالنى كورۈپ.

ليۇبى بۇ شېئىرنى ئاڭلاپ: «مانا ئەمدى جۇگېلياڭنى تاپـ
تىم!» دەپ ئويلاپ، دەرھال ئاتتىن چۈشۈپ، ئالدىغا بېرىپ
سالام بەردى:

ـــھەزرەتلىرى سوغۇقـتا خېلى قىينالغانـلا. كېمىنىلىرى
ئۆزلىرىنى كۈتۈپ تۇرغان ئىدىم.

ھېلىقى كىشى دەرھال ئىشەكتىن چۈشۈپ سالام قايتۇردى.

ـــبۇ جۇگېلياڭ ئەمەس.ـــدېدى ئارقىدا تۇرغان جۇگېـ

جۇن. — ئاكامنىڭ قىيناتىسى خۇاڭچىگيەن.

— باياتىن ئېيتقان شېئىرلىرى تاھايىتى ياخشى ئىكەن. — دەپ تەئرىپلىدى ليۇبى.

— پىقىر كۇيۇغلۇمنىڭ ئۆيىدە «لياڭفۇ شېئىرلىرى»نى ئېيتقان ۋاختىمدا، ئاشۇ مىسرالىرى بېشىمدە قالغان ئىكەن. ھازىر كوۋرۇكتىن ئۆتۈپ كېلىۋېتىپ، قاشايىمدا بىر تۈپ ئامۇتنى كورۇپ، ئىلھامىم كېلىپ ئوقۇپ قويدۇم. بۇنىڭ ئۆزلىرىنىڭ قۇلاقلىرىغا ئاڭلىنىشىنى ئويلىمىغان ئىدىم.

— كۇيۇغۇللىرىنى كۇردىلىمۇ؟

— مەنمۇ ئۇنى يوخلاپ كەلدىم.

ليۇبى بۇ سوزنى ئاڭلاپ، خۇاڭچىگيەن بىلەن خەيرلىشىپ، ئېتىغا مىنىپ، ئۆز يولىغا قايتتى. قار ئارىلاش بوران چىقماقتا ئىدى. ليۇبى ئارقىسىغا بېقىپ، بۇ سەراغا كوز سېلىپ مەيۇسلەندى..

ليۇبى شىنىيگە قايتىپ كەلدى. ۋاخىت ئاستىلاپ ئۆتۈۋېرىپ، يەنە باھار كېلىپ قالدى. ليۇبى قۇرئانداز لارغا قۇرسالدۇرۇپ، ياخشى كۇنلەرنى تاللاپ، ئۈچ كۈن روزا تۇتتى، غۇسلى قىلدى ۋە كىيىملىرىنى يەڭگۈشلىدى. شۇنىڭ بىلەن يەنە جۇگېلياگنى زىيارەت قىلىش ئۈچۈن يولغا تەييارلاندى. گۈەن يۈي، جاڭفېلار بۇنىڭغا نارازى بولۇپ، ليۇبىنى يولدىن

قايتىشقا ئۇندىدى.

— ئۆزلىرى زىيارەت ئۈچۈن ئىككى قېتىم باردىلا. بۇ ئىلتىپات يېتىپ ئاشىدۇ. مېنىڭچە، جۇگېلياگىنىڭ قۇرۇق نامى بار، قوسۇغىدا گېلىپىنىڭ سۇنىغى يوق بىر ئادەم ئوخشايدۇ؛ شۇڭا كورۇشۇشتىن قاچىسا كېرەك. بۇ ئادەمگە شۇنچە ئېتىمات قىللا؟ — دېدى گۈەن يۈ.

— ياق، ئۇنداق ئەمەس. ئىلگىرىكى ۋاختىتا چى بەگلىكىنىڭ بېگى خۇەن گۇڭ دەرۋىش دۇڭگونى بەش قېتىم زىيارەت قىلىپ بېرىپ، ئاران بىر نوۋەت كورۇشەلىگەن ئىكەن. مەن بولسام، دانىشمەن بىلەن كورۇشمەن دەۋاتىمەن.

— ئويلاپ كورسىلە، — دېدى جاڭفى، — بۇ سەرالىق قانىدىغىنىسىگە دانىشمەن بولسۇن؟ ئەمدى سىلى بارمىسىلا. ئەگەر بوزى كەلمىسە، بىر تال ئاغامچا بىلەن باغلاپلا ئېلىپ كېلىمەن!

— جۇسولالىسىنىڭ پادىشاسى ۋىن ۋاڭنىڭ جياڭ زىيانى قانداق زىيارەت قىلغانلىغىنى ئاڭلىمىغانمىدىڭ؟ — دېدى ليۇبى كايىپ، — ۋىن ۋاڭ دانىشمەنلەرنى شۇنداق ھۆرمەتلىگەن. سەن ئۇنداق يولسىزلىق قىلما! سەن بۇيەدە قال. ئۆزەم گۈەن يۈي بىلەن بارىمەن.

— ئىككىڭلا بارىمەن دېسەڭلا، مەن بۇيەدە قالمايمەن. مەنمۇ بارىمەن.

—بىللە بارىدىغان بولساڭ، ئەدەپسىزلىك قىلما.

جاڭفى بۇ سوزنى قوبۇل قىلدى.

ئۇچۇيلەن ئاتلىنىپ، خىزمەتكارلارنى ئەگەشتۇرۇپ، لۇڭ-جۇڭغا قاراپ يول ئالدى. جۇڭپىياڭنىڭ كەپسىگە يېرىم يول قالغاندا، ليۇبى ئاتتىن چۇشۇپ پىيادە ماڭدى ۋە بىر ئاز ژۇرگەندىن كېيىن، جۇڭپىجۇننى ئۇچراتتى.

—ئاكىلىرى ئويدە بارمۇ؟—دەپ سورىدى ليۇبى دەر-هال سالام بېرىپ.

—تۇنوگۇن كەچ قايتىپ كەلدى. بۇگۇن كورۇشەلەيلا.—دەپ جۇڭپىجۇن ئوز يولىغا كەتتى.

—بۇگۇن بەختىمىز ئوڭ كەپتۇ، هەزرەت بىلەن كورۇشە-لىدىغان بولدۇق!—دەپ، ليۇبى خوشال بولدى.

—ئاۋۇ كىشى تازىمۇ ئەدەپسىز ئىكەن!—دېدى جاڭفى—بىزنى كەپىگە باشلاپ بارماي كېتىپ قالدى!

—هەر كىشىنىڭ بىر مەشغۇلىيىتى بولۇدۇ. باشقا ئىشقا زور قىلغىلى بولمايدۇ.—دېدى ليۇبى.

ئۇچۇيلەن كەپە ئالدىغا كېلىپ، دەرۋازىنى قاقتى. بىر خىزمەتكار بالا ژۇگۇرۇپ چىقىپ، كىم سىزلەر، دەپ سورىدى.

—هەزرىتىمگە ليۇبى زىيارەت قىلىپ كەپتۇ دەپ خەۋەر قىلىڭ.—دېدى ليۇبى.

— ھەزرىتىم ئۆيدە بولسمۇ، لېكىن ئۇخلاۋاتىدۇ، تېخى ئويغانمىدى.

— ئۇنداق بولسا، ھازىرچە خەۋەر قىلماي تۇرۇڭ.

لىيۇبى گوەن يۈي بىلەن جاڭفىنى ئىشىكتە كۈتۈپ تۇرۇشقا تاپىلاپ، ئۆزى پۈتىنىڭ ئۇچىدا دەسسەپ ئىچكىرى كىردى. جۇگېلياڭ دەلىزدىكى بويرا سېلىنغان ئورۇندا ئۇخلاۋاتاتتى. بۇنى كۆرگەن لىيۇبى پەگادا قول باغلاپ تۇردى.

جۇگېلياڭ خېلى ۋاقىتقىچە ئويغانمىدى. گوەن يۈي بىلەن جاڭفى تاشقىرىدا تولا كۈتۈپ تاقەت قىلالماي، ئىچكىرى كىرىپ، لىيۇبىنىڭ قول باغلاپ قىمىرلىماي تۇرغانلىقىنى كوردى. جاڭفى بۇ ھالغا غەزەپلەندى:

— بۇ كىشى نىمە دېگەن تەكەببۇر! ئاكامنىڭ پەگادا قول باغلاپ تۇرغىنىنى كۆرۈپ تۇرۇپمۇ، ئۇيقۇنى باھانە قىلىپ يېتىپتۇ! ئارقىغا چىقىپ ئۆيىگە ئوت قويىۋەن، قېنى قوپامدۇ — قوپمامدۇ!

لېكىن گوەن يۈي ئۇنى توسۇۋالدى. لىيۇبى ئۇ ئىككىيلەننى تاشقىرىدا كۈتۈپ تۇرۇشقا چىقىرىۋەتكەندىن كېيىن، جۇگېلياڭ ئورنىدىن قوزغۇلۇپ، يەنە تام تەرەپكە ئورۇلۇپ ئۇخلاۋەدى. شۇ چاغدا خىزمەتكار بالا ئۇنىڭغا لىيۇبىنىڭ كۈتۈپ تۇرغانلىقىنى خەۋەر قىلماقچى بولدى.

— ئويغاتماڭ. — دېدى ليۇبى.

جۇگېلياڭ يەنە بىر سائەت ۋاختتىن كېيىن ئويغاندى ۋە مۇنداق بىر بېيىت ئېيتتى:

ھەممىدىن ئاۋال ئۇيقۇدىن كىممۇ ئويغۇنار؟
ئۇمۇرلۇك ئىرادەم ئۇزەمگىلا يار.
باھار ئۇيقىسى قويىنغا پېتىپ،
لەززەت سۇرەتتىم دەلىزدە يېتىپ؛
بىراق يوشۇرۇنۇپ ئاللىقاچان تۇن،
ئەتراپنى سۇتتەك يورۇتۇپتۇ كۇن.

جۇگېلياڭ بېيىتنى ئوقۇپ بولۇپ، ئورۇلۇپلا خىزمەتكار بالىدىن سورىدى:

— مېھمان - پىمان كەلدىمۇ؟

— ليۇبى جاناپلىرى كۇتۇپ تۇرغىلى ئۇزۇن بولدى.

— نىمىشكە بالدۇرراق مەلۇم قىلمىدىڭ؟ — دېدى جۇگېلياڭ ئورنىدىن تۇرۇپ، — مەن ئۇستى - بېشىمنى يوتكەپ ئالاي.

جۇگېلياڭ دەرھال ئىچكىرى ئويگە كىرىپ كېتىپ، بىر ئازدىن كېيىن، كېيىنىپ بولۇپ، مېھماننىڭ ئالدىغا چىقتى. جۇگېلياڭ ليۇبىنىڭ كوزىگە بويلۇق، يۇزى ئاق، بېشىغا ژىپەك رۇمال ئورىغان، ئۇستىگە ئۇقا تىۋىتلىرىدىن توقۇلغان ئاپپاق لىباس كىيگەن، خۇددى پېرىشتىلەردەك كورۇندى. ليۇبى ئۇنىڭغا تازىم قىلدى:

— مەن خەن پادىشاسىنىڭ ئەرزىمەس ئەۋلادى، زۇجۇن-لىنىڭ ليۇبى بولۇمەن. ئۇلۇق ئىسمىلىرىنى خىلى ۋاختىلاردىن بۇيان ئاڭلاپ، زىيارە تلىرىگە كېلىشىنى ئارزۇ قىلاتتىم. بۇندىن ئىلگىرى ئىككى قېتىم كېلىپ، دىدارلىرىغا سازاۋەر بولالمى-دىم. شۇڭا ئۆز نامىمدىن بىر پارچە خەت يېزىپ قالدۇرغان ئىدىم، كوزلىرىگە چېلىققانمىكى؟

— بوزەم هورۇنلۇق بىلەن ئادە تلىنىپ قالغان. جاناپلىرى بىر نەچچە قېتىم قەدەم تەشرىپ قىلىپىلا. بۇنىڭغا ناھايىتى خىجىلمەن.

ئىككۈيلەن تەكەللۇپنى بىجا كەلتۇرگەندىن كېيىن، ئورۇنغا ئولتۇردى. خىزمەتكار بالاچاي تەييارلىدى.

— تۇنوگۇن خەتلىرىنى ئوقۇدۇم. ئۇنىڭدىن جاناپلىرىنىڭ ئەل ئۇستىدىن قايغۇرغانلىقلىرى تولۇق مەلۇم بولۇپ تۇرۇدۇ. لېكىن كېمىنىلىرى گودەك، قابىلىيىتىم ئاجىز. ئوزلىرىگە مەس-لىھەت بېرەلمەسمەنمىكى. — دېدى جۇگېلياڭ چايدىن كېيىن.

— سىماخۇي، شۇيۈەنجۈلەرنىڭ سوزى يالغانمىدۇ؟ كېمىنىلىرىنىڭ ئۇمىدى يەردە قالمىسۇن، ئاقىلانە مەسلىھەت-لىرىنى بەرسىلە.

— سىماخۇي، شۇيۈەنجۈلەر بولسا مەشھۇر ئالىملار. مەن بولسام بىر ئاددىي دېخان. ئالەمدىكى زور ئىشلار توغرىسىدا

مەسلىھەت بېرىشكە مەندە قانداق جۈرئەت بولسۇن؟ ئۇ ئىك-
كۈيلەن سەھۋەن تونۇشتۇرۇپتۇ. جاناپلىرى گەۋھەرنى تاشلاپ،
كارغا يارىماس تاشقا بېرىلمىسىلە.

—جاناپلىرى تەگىدىشى يوق تالانت ئىگىسى. —دېدى
ليۇبى. —كەپىدە بېتىپ ئۆمۈرلىرىنى بىكار ئۆتكەزگەنلىرى
قانداق؟ خەلقنىڭ غېمىنى يەپ، مېنىڭ ئاجىزلىقىمغا يولەك
بولۇپ، يول كورسۇتۇشلىرىنى تىلەيمەن.

—ئوزلىرىنىڭ نىيەتلىرىنى ئاڭلاي. —دېدى جۇگېلياڭ
كۇلۇپ.

ليۇبى خىزمەتكارلارنى چىقىرىۋېتىپ، جۇگېلياڭغا يېقىن
ئولتۇرۇپ، سوزىنى باشلىدى:

—ئوزلىرىگە مەلۇم، خەن سۇلالىسى خاراپ بولدى،
خائىن ۋەزىر ھاكىمىيەتنى ئوز قولىغا ئېلىۋالدى. كېمىنىلىرى
ئوز كۈچۈمگە باقماي، ئادالەت يولىدا كوتۈرۈلۇش قىلغۇم بار.
لېكىن بىلىمدە ئاجىز بولغاشقا بۇ چاققىچە ھېچبىر ئىش قىلال-
مىدىم. جاناپلىرى ئېقىل كورسۇتۇپ، ئاجىزلىقلىرىمغا ياردەم
قىلسىلا، مەن ئۇچۇن زور سائادەتلىك ئىش بولاتتى.

—دۇڭجۇ ئىسيان قىلغاندىن بۇيان، پۇتۇن ئالەمدىكى
شۇجائەتلىك كىشىلەر قوزغالدى. ساۋساۋنىڭ كۈچى يۈەن شاۋغا
بەتمەيدۇ. لېكىن شۇنداق تۇرۇپ، ئۇنىڭ، يۈەن شاۋدىن

غالىپ كېلەلىشىگە بەختى ـ تەلىيى ئەمەس ، پەھىم ـ پاراسىتى سەۋەپچى بولدى. ھازىر ساۋساۋنىڭ قولىدا سان ـ سىناقسىز ئەسكەر بار، ئۇ شاھزادىنى ئۆز قولىغا ئېلىپ، شۇنىڭ بىلەن بارلىق بەگلەرنىمۇ ئىدارە قىلماقتا، بۇ ھالدا ئۇنىڭ بىلەن تىركىشىش مۇمكىن ئەمەس. سۇنچۈەن ئەۋلادى ئۈچ ئەسىردىن بۇيان جياڭدۇڭنى ئىگەللەپ تۇرماقتا؛ ئۇنىڭ تەۋەسىگە تېگىش قىيىن، ئۇنىڭ ئۈستىگە خەلق ئۇ يەردە ئۆز بەگلىرىگە بېرىلىپ كەتكەن؛ ئۇنىڭدىن ياردەم ئېلىش مۇمكىن، لېكىن ئۇنىڭغا قارشى ئاتلىنىش مۇمكىن ئەمەس. جىڭجۇنى قولغا ئېلىش كېرەك. ئۇ يەرنىڭ شىمال تەرىپى خەن ۋە مىيەن دەرياسىغا، شەرق تەرىپى ئۇكۇەيگە، غەرپ تەرىپى باشۇغا تۇتۇشىدۇ، ئۇ يەرنى قولغا ئالغاندا نەنخەينىڭ بايلىقىدىن تولۇق پايدىلانغىلى بولىدۇ. بۇ ھەربىي جەھەتتىن ناھايىتى مۇھىم جاي، بۇ يەرنى پەقەت شۇنىڭغا مۇناسىپ كىشىلا ساقلىيالايدۇ. بۇ يەرگە تەگرى پەقەت سىلىنىلا مۇناسىپ كورىدۇ. ئۆزلىرى بۇ يەرنى قولغا ئېلىشنى نىيەت قىلدىلامۇ؟ يىجۇ ـــ مۇستەھكەم قەلئە، پايانسىز مول ھوسۇللۇق جاي، ئۇ يەر بىر جەننەتمىكان. پادىشا گاۋزۇخانلىقىنىڭ ئۇلىنى ئەنە شۇ يەردە قۇرغان. ھازىرقى يىچۇبېگى لىيۇجاڭ غەيرەتسىز، ئېقىلسىز بىر ئادەم؛ زورت ۋە ئەل پاراۋان، لېكىن ئۇ بۇنىڭ قەدرىگە يەتمەيدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن، بىلىملىك، ئىختىدارلىق كىشىلەر سالاھىيەتـ
لىك بەگكە ئىنتىزار بولۇپ تۇرماقتا. جاناپلىرى پادىشا ئەۋـ
لادى، جاناپلىرى ئادالەتپەرۋەرلىك بىلەن شوھرەت قازانغان.
بارلىق باتۇر ۋە دانىشمەنلەرنى ئۆز يانلىرىغا تارتىپ، شۇ يول
بىلەن جىڭجۇ ۋە يىجۇ ۋىلايىتىنى قولغا چۈشۈرسىلە. ئۇ يەرـ
لەرنى قولدا مۇستەھكەم تۇتۇپ، ئاندىن كېيىن غەرب تەرەپـ
تىكى يەرلىك مىللەتلەر بىلەن سۈلھىلىشىپ، جەنۇب تەرەپـ
تىكى ۋەيۈە رايونلىرىنى تىنچلاندۇرۇپ، سۈنچۈەن بىلەن
ئىتتىپاق تۈزسىلە. ئۆز تەۋەلىرىدە ياخشى ھاكىمىيەت يۈرـ
نۇتۇپ، ئاندىن كېيىن ۋەزىيەتنىڭ ئۆزگىرىشىنى كۈتسىلە.
ۋەزىيەتتە ئۆزگىرىش باشلانغاندا ئوبدان قوماندانلىرىدىن
بىرىنى جىڭجۇ قوشۇنى بىلەن ۋەنلوغا ئېۋەتسىلە. ئۆزلىرى يىجۇ
قوشۇنىغا قوماندانلىق قىلىپ، چىڭچۈەنگە بارسىلا. ئۇ چاغدا
خەلق جەزمەن ئوزۇق - تۈلۈك ۋە مەي ئېلىپ ئالدىلىرىغا قارشى
ئېلىپ چىقىدۇ. دېمەك، شۇ يول بىلەن ئۇلۇق ئىشنى ۋۇجۇتقا
چىقىرىش، خەن خاندانلىقىنى تىكلەش مۇمكىن. كېيىنلىرىـ
نىڭ بېرىدىغان مەسلىھەتى ئەنە شۇ. بۇنى ئۆزلىرى ئويلاپ
كۆرسىلە. جۇگېلياڭ سۆزلەپ بولۇپ، خىزمەتكار بالىغا بىر
تۇرۇم خېرىتىنى ئەپچىقتۇرۇپ، تامغا ئاستى:
— مانا بۇ شىچۇەندىكى 54 ۋىلايەتنىڭ خېرىتىسى. ئۇلۇق

ئشنى ۋۇجۇتقا چىقىرىمەن دېسىلە، شىمال تەرەپتىكى ساۋساۋ ئامەت كورۇپ تۇرۇۋەسۇن؛ جەنۇپ تەرەپتىكى سۇن چۇەن يەردىن بەھرىلىنىۋەسۇن؛ ئۇزلىرى خەلق بىلەن بولغان مۇنا- سىۋەتنى ياخشىلاپ خەلقنى قولغا كەلتۇرسىلە. ئاۋال جىڭ- جۇنى تايانچ قىلىپ ئېلىپ، ئاندىن كېيىن شىچۇەننى قولغا ئېلىپ، شۇ يەردە ھاكىمىيەتنىڭ ئۇلىنى قۇرۇپ، شۇندىن كېيىن ئوتتۇرا تۇزلەڭلىكنى قولغا چۇشۇرۇشنىڭ يولىنى ئىز- دىسىلە.

ليۇبى بۇ سوزلەرنى ئاڭلاپ، ئورنىدىن تۇرۇپ، تازىم بىلەن تەشەككۇر ئېيتتى:

—جاناپلىرىنىڭ سوزلىرى ماڭا ئېقىل بەردى. قارا بۇلۇت- لارنى ھايدىۋېتىپ، كوك ئاسماننى كورگەندەك بولدۇم. لېكىن جىڭجۇنىڭ بېگى ليۇبياۋ، يىجۇنىڭ بېگى ليۇجاڭلارمۇ خەن خانىدانلىقىنىڭ ئەۋلادى. ئۇلارنىڭ يەرلىرىنى تارتىپ ئېلىش- تىن خىجىل بولماقتىمەن.

—كېچە ئاسمان ھادىسىلىرىگە نەزەر سالدىم. ليۇبياۋنىڭ ئۇمرى ئۇزۇن بولمايدىغانلىقى مەلۇم. ليۇجاڭ بولسا ھاكىمىيەت ئىگىسىگە خاس كىشى ئەمەس، ئۇ ئاخىرى جاناپلىرىغا مايىل بولۇدۇ.

ليۇبى بۇ سوزلەرنى ئاڭلاپ، بېشىنى لىڭشىتىپ، مىننەت-

دارلىق بىلدۈردى. بۇ سۆزلەردىن جۇگېلياڭنىڭ كەيپىدىن چىقماي تۇرۇپمۇ يۇتۇن ئالەمدىكى ئەھۋاللارنى تەھلىل قىلىپ تۇرغانلىغى، ئۇنىڭ ئالامدە ھەقىقەتەن تەڭدىشى يوق كىشى ئىكەنلىگى مەلۇم بولۇپ تۇراتتى.

ليۇبى ئورنىدىن تۇرۇپ، تازىم بىلەن ئوتۇندى؛

— كىچىكلىرى ئورنۇم تۆۋەن، ئىختىدارسىز بىر ئادەم بولسامۇ جاناپلىرىنىڭ دانالارچە تەلىملىرىدىن چىقمايمەن. كېچىكلىرىنى مەنزۇر تۇتۇپ، كەيپىدىن چىقىپ، ياردەمدە بولۇشلىرىنى ئۈمىت قىلىمەن.

— ئۈمىتلىرىنى بىجا كەلتۈرەلمەيمەن. مەن دېخانچىلىق بىلەن ئادەتلىنىپ قالغان؛ دۇنيا ئىشلىرىغا ئارىلىشىشتىن ئاجىز-لىق قىلىمەن.

— جاناپلىرى ماڭا ياردەم بەرمىسىلە، خەلقنىڭ ھالى نىمە بولار؟ — ليۇبى كوزىگە ياش ئالدى. ئۇنىڭ كوزىدىن چىققان ياش ياقىلىرىغىچە ئاقتى.

— خوپ. — دېدى جۇگېلياڭ ليۇبىنىڭ ئىرادىسىنىڭ سەممىيلىگىنى كورۇپ. — ئەگەر سىلى مېنى مەنزۇرتۇتقان بولسىلا، بار كۈچۈم بىلەن قۇللۇق قىلىمەن.

ليۇبى خوشال بولۇپ، دەرھال گۇەنيۈي بىلەن جاڭفې-نى سالامغا قىچقىرتتى ۋە جۇگېلياڭغا قىممەتباھا سوغىلارنى

تەقدىم قىلدى. جۇگېلىياڭ ئۇنى قوبۇل قىلغىلى ئۇنىمىدى.

ــــ بۇ، ئوزلىرىنى تەكلىپ قىلىش يۇزىسىدىن سۇنۇلغان نەرسە ئەمەس. پەقەت مېنىڭ ئوزلىرىگە بولغان ئېقىدەمنىڭ بەلگىسى. ــــ دېدى.

جۇگېلىياڭ شۇ سوز بىلەن نائىلاج بۇ نەرسىلەرنى قوبۇل قىلدى. لىيۇبىلەر شۇ كۇنى جۇگېلىياڭ كەيسىدە بىللە قوندى.

ئەتىسى، جۇگېجۇن قايتىپ كەلدى. جۇگېلىياڭ ئۇنىڭغا:

ــــ لىيۇبى جاناپلىرىنىڭ ئۇچ قېتىم ئىزدەپ كەلگەن ئىلتىپاتىغا جاۋابەن ئەمدى مەن خىزمەتكە چىقماي ئىلاجىم يوق. بۇ يەردىكى دېخانچىلىق ئىشلىرىنى سىز ئىشلەپ تۇرۇڭ، يەرلەر ئاق قالمىسۇن. خىزمەتنى پۇتتۇرۇپ بولۇپ قايتىپ كېلىمەن. ــــ دېدى.

لىيۇبىلەر جۇگېجۇن بىلەن خەيرلىشىپ، شىنيېگە جۇگېلىياڭ بىلەن بىللە قايتىپ كەلدى. لىيۇبى جۇگېلىياڭغا بوز ئۇستازى ئورنىدا مۇئامىلە قىلدى، غىزادا، ژۇرۇش ـ تۇرۇشتا بىللە بولۇپ، ئەتىدىن ـ كەچكىچە ئالەمدىكى چوڭ ئىشلار ئۇستىدە ھەمسوھبەت بولدى.

بۇ كىتاب خەلق ئەدەبىياتى نەشرىياتى تەرىپىدىن
1955- ژىلى مارتتا نەشر قىلىنغان بىرىنچى نەشرى
بىرىنچى باسمىسىدىن تەرجىمە قىلىندى
本書根据人民文学出版社1955年3月第1版第1次印刷本譯出

كىتاب نومېرى 339 (4) 1511

كەپپىگە ئۈچ قېتىم زىيارەت

ئاۋتورى: لوگوەنجۇڭ.
مىللەتلەر نەشرىياتى تەرىپىدىن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.
ئادرېس: بېيجىن گوزىجەن 54 - قورا.
بېيجىن شەھەرلىك ئەخبارات ۋە نەشرىيات باشقارمىسىنىڭ
رۇخسەت قەغەزى نومېرى: «ن - 047».
مەركىزىي مىللەتلەر مەتبەئەسىدە بېسىلدى.
شىنخۇا كىتاب ماگازىنى تەرىپىدىن تارقىتىلدى.
1958 - ژىلى ئىيۇندا بېيجىندە بىرىنچى قېتىم نەشر قىلىندى.
1958 - ژىلى ئىيۇندا بېيجىندە بىرىنچى قېتىم بېسىلدى.
فورمات: 787×1092 1/36 م.م: ھەجمى: 1 باسما تاۋاق.
تىراژى: 1-3،600. باھاسى: 6 پۇڭ.
بىرلەشمە نومېرى: M 10 049. ئۇيغۇرچە 58.

قىسقىچە ئىزاھات

بۇ — ئاتاغلىق تارىخىي ھېكايە بولۇپ، «3 خانلىق قىسسى»نىڭ 37 نچى ۋە 38 نچى باپلىرىدىن ئېلىنغان. بۇنىڭدا لىيۇبېنىڭ لۇڭجۇڭغا 3 قېتىم بېرىپ، جۇگېلياڭنى سەممىيەت بىلەن تەكلىپ قىلغانلىقى بايان قىلىنىدۇ؛ شۇنىڭدەك لىيۇبى، جاڭ فېلەرنىڭ خاراكتېرى، جۇگېلياڭ ۋە ئۇنىڭ بۇرادەرلىرىنىڭ تۇرمۇشى تەسۋىرلىنىدۇ. بۇ «3 خانلىق قىسسى» ئىچىدە ئەڭ ياخشى سانالغان ئەدەبىي پارچىدۇر.

書號:1511(4)339

三顧茅芦

（維吾尔文）

罗貫中著

民族出版社翻譯出版

地址:北京國子監特54號

北京市書刊出版業營業許可證出字第047號

中央民族印刷厂印刷

新华書店发行

1958年6月北京第一版

1958年6月北京第一次印刷

787耗×1092耗1/36　印張1

印數:1—3.600　定價:六分

統一書号：M10049・維58